

Pagašťan konský

Aesculus hippocastanum L.

čelad': mydlovníkotvaré *Sapindaceae*

Opadavý strom dorastajúci až do 30 metrovej výšky. Koruna je mohutná, vajcovitá, v dospelosti s previsnutými konármi. Borka je v mladosti hladká, sivohnedá, vekom hrubne a čiastočne sa odlupuje v malých šupinách. Púčiky sú živičnaté, výrazne lepkavé, červenohnedé.

Pochádza z horských lesov centrálnej časti Balkánskeho polostrova. V súčasnosti je rozšírený takmer v celej Európe, okrem severných oblastí. Taktiež v miernom pásme Severnej Ameriky a na ázijskom Ďalekom východe. Na území Slovenska sa vyskytuje iba ako pestovaný druh.

Listy sú dlho stopkaté, dlaňovito zložené, sedem početné. Jednotlivé listy sú predĺžene obráteno vajcovité. Najširšie sú v hornej tretine, na konci krátko ostro hrotité, po okraji nepravidelne dvojito pílkovité.

Kvety sú obojpohlavné, päťpočetné, biele s červenkastými škvrnami. Usporiadané sú v vzpriamených, 30 centimetrových hustých metlinách, vyrastajúcich na koncoch jednoročných výhonkoch. Pagašťan kvitne v máji.

Plod je tobolka, široko vajcovitá až guľovitá, ostnatá, mäsitá, najskôr zelená, neskôr hnedá. Puká troma chlopňami, obsahuje 1 až 3 červenohnedé semená – gašťany, ktoré sú veľké 3 - 4 cm. Plody obsahujú saponiny. Využívali sa v tradičnej medicíne pri výrobe mastí. V súčasnosti sa využívajú vo farmaceutickom priemysle.

Význam má ako dekoratívna parková drevina, hlavne v čase kvitnutia. Významná je aj ako medonosná, liečivá a plodonosná drevina vhodná do zverníc.

Od konca 20. storočia sú pagašťany v Európe ohrozené. Húsenice Ploskáčika pagašťanového spôsobujú predčasné opadávanie listov.

Közönséges vadgesztenye

Aesculus hippocastanum L.

család: szappanfafélék – *Sapindaceae*

Akár 30 méter magasra is megnövő lombhullató fa. A koronája hatalmas, tojásdad alakú, felnőttkorban lelógó ágakkal. Kérge fiatal korában sima felületű, szürkésbarna, az életkor növekedésével megvastagszik, és kis pikkelyek formájában részben leválik. A rügyek gyantásak, erősen ragadósak, vörösesbarna színűek.

A Balkán-félsziget középső részének hegyvidéki erdeiből származik. Jelenleg már szinte egész Európában elterjedt, kivéve az északi területeket. Úgyszintén megtalálható Észak-Amerika mérsékelt égövi területein és az ázsiai Távols-Keleten. Szlovákia területén csak természetesen fordul elő.

A levelei hosszú szárúak, tenyeresen összetettek, és hét részből állnak. Az egyes levelek hosszúkás, fordított tojásdad alakúak. A felső harmadban a legszélesebbek, a végükön a rövid csúcsok hegyesek, szélükön szabálytalanul kettős fogazatúak.

Virágai kétneműek, ötös virágzata fehér színű, vöröses foltokkal díszített. Az egyéves hajtások végén, 30 centiméteres, sűrű, kiegyenesedett bugákat alkotva helyezkednek el. A közönséges vadgesztenye májusban virágzik.

Toktermése szélesen tojásdad vagy akár egészen gömb alakú, tüskés, húsos, először zöld, később barna színű. Háromfelé reped, és benne 1-3 darab vörösesbarna mag – gesztenye található, melyek 3-4 cm nagyságúak. A termés szaponinokat tartalmaz. A hagyományos orvoslásban kenőcsök előállításához használták. Jelenleg a gyógyszeriparban hasznosítják.

Dekoratív, parkokba telepített faként különösen a virágzás idején jelentős. Mézelő, gyógyhatású és terméshozó faként is jelentős, mely vadsparkokba történő kiültetésre is alkalmas.

A 20. század végétől a vadgesztenyefák Európában veszélyeztetettnek számítanak. A vadgesztenye-aknázómoly hernyója a levelek idő előtti lehullását okozza.

Aesculus hippocastanum

Aesculus hippocastanum L

Family: Sapindaceae

Deciduous tree growing up to 30 meters. The crown is massive, ovoid, in adulthood with overhanging branches. The bark is smooth in youth, gray-brown, coarse with age and partially peeling off in small scales. The buds are bituminous, markedly sticky, reddish brown.

It comes from the mountain forests of the central part of the Balkan Peninsula. It is now widespread in almost all of Europe, except in the northern regions. Also in the moderate zone of North America and in the Asian Far East east. It occurs in Slovakia only as a cultivated species.

The leaves are opposite and palmately compound, with seven leaflets. The individual leaves are elongated inverted ovoid. They are widest in the upper third, at the end briefly sharply pointed, irregularly double-serrated at the edge.

The flowers are bisexual, five-numbered, white with reddish spots. They are arranged in upright, 30 cm thick brooms, growing at the ends of shoots. Chestnut blooms in May.

The fruit is a capsule, broadly ovoid to spherical, prickly, fleshy, first green, later brown. It contains 1 to 3 red-brown seeds – called conkers, each conker is 3-4 cm in diameter. The fruits contain saponins. They were used in traditional medicine in the production of ointments. They are currently used in the pharmaceutical industry.

It is important as a decorative park tree, especially at the time of flowering. It is also important as a honey-bearing, medicinal and fruiting tree suitable for menageries.

Chestnuts have been endangered in Europe since the end of the 20th century. The caterpillars of *Cameraria ohridella* attack the leaves of the horse chestnut, which causes premature leaf fall.